

Eenige opmerkingen over het Romeinsche regt

<https://hdl.handle.net/1874/295835>

II

2

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

BETREFFENDE

EENIGE OPMERKINGEN

OVER HET

ROMEINSCH REGT.

ACADEMICAL PROCEEDINGS

OF THE

ACADEMY OF MEDICAL SCIENCES

OF THE CITY OF PHOENIX

HELD AT THE

THEATRE

ON THE 15th DAY OF

APRIL 1885

IN THE

YEAR

1885

EENIGE OPMERKINGEN OVER HET ROMEINSCHE REGT.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. G. J. LONCQ, C. J. Zⁿ,

HOOGLEERAAR IN DE GENESKUNDE,

MET TOESTEMMING VAN DEN ACADEMISCHEN SENAAAT

EN

VOLGENS BESLUIT DER REGTSGELEERDE FACULTEIT,

TER VERKRIJGING VAN DEN

Grad van Doctor

IN HET

ROMEINSCHE EN HEDENDAAGSCHE REGT,

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT

TE VERDEDIGEN DOOR

THEODOOR STEVEN WILLEM ARNTZ,

GEBOREN TE ARNHEM,

op Donderdag 5 Maart 1863, des namiddags ten twee ure.

UTRECHT — J. VAN BOEKHOVEN. — 1863.

RECHT OPMERKINGEN OVER HET KONINKSCHAP RECHT.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

OF DEEL VAN HET RECHT VAN NEDERLANDEN

DOOR **D. G. J. LOZCO, C. J. D.**

VERZELD MET EEN VERHAAL

WAT TOEGEMIDT VAN HET ACADEMISCH RECHT

TOEGEHOORT HET RECHT VAN NEDERLANDEN

IN VERBAND MET HET

RECHT VAN NEDERLANDEN

IN HET

RECHT VAN NEDERLANDEN

WAT TOEGEMIDT VAN HET RECHT

IN VERBAND MET

THEODOOR STEVEN WILLEM AHNTE

RECHT VAN NEDERLANDEN

DE RECHTEN VAN NEDERLANDEN, HET RECHT VAN NEDERLANDEN

RECHT — J. VAN BOKKHOVEN — 1862

AAN MIJNE MOEDER.

ANNE MARY MOORE

V O O R R E D E .

Die dit proefschrift toevallig moge inzien moge bedenken, dat het een gelegenheidsschrift is, waartoe ik, gedwongen door de Academische wet, heb moeten overgaan, daar mij anders de toestemming, om in het Hollandsch te promoveren, geweigerd zoude zijn. Gedurende 10 jaren mijne studiën vaarwel gezegd hebbende, zoo behoorde er wel een weinig moed toe op nieuw Minerva's tempel binnen te treden en eindelijk het doel mijner wenschen te bereiken, mijnen oprechten dank aan de Hooggeleerde Heeren der Juridische faculteit, die mij

hierin zoo welwillend hebben bijgestaan en in mij op nieuw de lust tot meerder kennis hebben doen ontstaan, in het bijzonder den Hooggeleerden Heere LINTELO DE GEER, die mij met zijne door allen gekende goedheid zijne vriendschappelijke hulp ook bij dit proefschrift niet heeft ontzegd. Mijne beste wenschen voor mijne medestudenten, die mij het kort verblijf aan de Hoogeschool zoo aangenaam mogelijk hebben gemaakt.

L. 108 D. de solut. (46. 3).

Een algemeene regel is, dat het mandaat eindigt met den dood des lastgevers, op welken volgens vele schrijvers geene uitzondering toegelaten is, als de last wordt gegeven om eerst na den dood des lastgevers iets uit te voeren.

L. 13 D. mandati (17. 1) schijnt met duidelijke woorden zoodanige lastgeving toe te laten. In l. 12 § 17. lezen wij: „Idem Marcellus scribit, si, ut post mortem sibi monumentum fieret, quis mandavit, heres ejus poterit mandati agere.” L. 13 (Gajus libro X ad Edictum provinciale.) „Idem est, et si mandavi tibi, ut post mortem meam heredibus meis emeris fundum.”

De stoute conjectuur van Noodt is bekend: in plaats van Heredibus meis moet men zich H. M. geschreven denken, en dit is eene verkorting van Hereditario monumento, ook in de voorafgaande lex werd van een monumentum gesproken. ¹⁾ De Basiliken lezen echter τοῖς κληρονόμοις μου (lib. XIV. 1. 13.) en de sigle H. M. is tot nu toe niet gevonden. Het laat

¹⁾ Observat. II. 3. Verg. JENSIUS, *Stricturae* p. 122 sqq.

zich evenmin bewijzen, dat in Gajus een ontkenning gezegde voorafging, zooals Zimmermann meent. Al zoude ook voor het classieke recht dit iets ter zake doen, bij Justiniaan schijnt Gajus toch onbetwist lastgeving ook na den dood toe te laten. Nooit beschouwde overigens het oprigten van een monument als tot de begrafenis behoorende, en meende dat het mandaat daartoe als bij uitzondering *vereratione religionis* geldig moest geacht worden. Op die wijze was dus de moeilijkheid uit de L. 12 § 17 en L. 13 D. *mandati* uit den weg geruimd. Hier doet zich echter de vraag voor of ook dit laatste niet wederlegd wordt door Ulpianus in de L. 14 § 2 D. *de religiosis* (11. 7.) waar wij lezen: „*Si cui funeris sui curam testator mandaverit et ille, accepta pecunia, funus non duxerit, de dolo actionem in eum dandam Mela scripsit. Credo tamen, et extra ordinem eum a Praetore compellendum funus ducere.*” De subsidiaire *actio de dolo* was hier niet noodig wanneer de lastgeving geldig was en dus de *actio mandati directa* den erfgenaam toekwam, zegt te recht Dietzel: *Zur Lehre vom Mandatum post mortem. Zeitschrift für Civil Recht und Process N. F.*, deel 13, pag. 430. Want aan eene opzegging van het mandaat, *re integra*, kan hier niet gedacht zijn, als grond, waarom

de actio mandati directa niet zou gegeven zijn. Zoodra toch geld gegeven en aangenomen en behouden was, en de mandant was overleden, was de zaak niet meer in haar geheel. Ook verdient het opmerking, dat de lasthebber a Praetore kon gedwongen worden, dus door eene extra-ordinaria cognitio. Welligt echter hebben wij hier aan geen mandatum post mortem te denken. Zoo teekent Schulting op deze wet aan: „ultima voluntate forte injunxit,” en men kan dan aan eene donatio mortis causa of aan een legaat denken en het accepta pecunia van geld verstaan onder een modus gegeven. Wel is waar zou men kunnen aanvoeren, dat ten tijde van Mela misschien nog niet was erkend, dat een mandaat post mortem geldig was en aan de plaats alleen eene historische beteekenis toekennen. Dit kan echter niet omdat Ulpianus klaarblijkelijk het gevoelen overneemt en aanvult. Er volgt dus uit deze plaats slechts òf dat wij hier eene aanwijzing hebben dat het mandatum post mortem ook tot begrafenis ongeldig was, zooals reeds Heineccius tegen Vinnius op § 10 I. de mandato (3. 27.) aantekende, òf dat wij hier geen mandatum post mortem hebben en derhalve de plaats daarvoor niets bewijzen kan. Aan een contractus innominatus do ut facias te denken; verbiedt ons

de opmerking, dat Ulpianus dan niet de actie de dolo, maar die praescriptis verbis zou genoemd hebben. Eene uitzondering op de ongeldigheid van het mandatum post mortem, zoo als Noodt wil, religionis causa of funeris causa is met de L. 14 § 2 D. de relig. noch te bewijzen noch te bestrijden. Wij komen dus op de L. 12 § 17 en L. 13 D. mandati terug. Dietzel wil de l. 13 Mandati zoo verstaan, dat de erfgenamen het interesse niet eischen kunnen, wanneer de mandataris niet gekocht heeft, deze wel den prijs kan eischen, wanneer hij gekocht heeft, dus was hier een negotium claudicans. En waarom? In de voorafgaande l. 12 § 17 geven de volgende woorden illum vero volgens hem te kennen, dat Marcellus geschreven heeft: heres ejus non poterit mandati agere namelijk tot oprigting van het monument „maar wel de mandataris,” laat dan Ulpianus volgen, „ter herkrijging der kosten.” Mijns inziens bewijst dit vero geenzins een voorafgaand non; maar het slaat op de volgende beperking, de lasthebber heeft die actio niet, wanneer hem gelast was met geld des erflater te bouwen. Ulpianus zegt dus dat de erfgenaam des mandans de actie altijd heeft, de lasthebber echter niet, die heeft ze namelijk slechts dan, wanneer hij met zijn eigen geld zou bouwen; buitendien is het nego-

tium claudicans niet te veronderstellen. Zoo zou juist het tegenovergestelde plaats vinden van hetgeen wij bij Gaius III. § 162 lezen, dat, althans naar de meening van Sabinus en Cassius, wel een mandans eene vordering kon hebben, al had een lasthebber die niet, omdat hij duurder gekocht had dan hem gelast was, maar niet de lasthebber eene vordering kon hebben, terwijl de lastgever er geene had.

Maar is de L. 108 D. de solutt (46. 3.), dan afdoende ten bewijze van de ongeldigheid van het mandatum post mortem?

Paul. libro II Manualium.

„Ei qui mandato meo post mortem meam stipulatus est recte solvitur, quia talis est lex obligationis; ideoque etiam invito me recte ei solvitur. Ei autem cui jussi debitorem meum post mortem meam solvere, non recte solvitur*, quia mandatum morte dissolvitur*.” Cujacius leest: „ei autem cui jussi debitorem meum solvere, post mortem meam non recte solvitur, quia mandatum morte dissolvitur,” welke lezing in den Codex Russardi voorkomt; dan was het mandaat niet uitdrukkelijk op na den dood gegeven en het is dan duidelijk, dat de gemeene leer van het mandatum geldt.¹⁾ De

1) Zie GLUCK, Ausf. Erl. XV p. 341.

woorden „quia mandatum morte dissolvitur” zijn echter volgens de Taurellische teekens niet echt; zij zijn tusschen twee sterretjes ingesloten „aliqua in contextum Pandectarum i. e. libri Florentini non inserta, verum postea addita per antiquum librarium, tali signo notavimus.**” zeggen de uitgevers. Wanneer wij dus de oorspronkelijke lezing volgen heeft ons fragment eene geheel andere beteekenis, en wel deze: „Wanneer gij volgens mijn mandaat van iemand bedongen hebt, dat hij na mijnen dood u geven zal, dan wordt u geldig ook voor mijnen dood betaald, want de bijgevoegde tijdsbepaling is ten voordeele des schuldenaars en deze kan voor den termijn geldig betalen.” Lex obligationis beteekent dan de tijdsbijvoeging, want hij heeft opgehouden mijn schuldenaar te zijn en hij is die van hem geworden, wien hij beloofd heeft na mijnen dood te betalen, en zoo kan dezen tegen mijn wil, zelfs gedurende mijn leven geldig betaald worden. „Dengenen echter,” voegt dan Paulus er bij, „aan wien ik mijnen schuldenaar gelast heb na mijnen dood te betalen, wat hij mij alsdan nog schuldig zou zijn, kan bij mijn leven niet geldig betaald worden.”

Eenen anderen weg sloeg Dietzel in; zijne redenering tegen Cujacius is wel juist, wat het eerste gedeelte betreft. Cujacius leest:

„Ei, qui mandatu meo stipulatus est, post mortem meam recte solvitur, quia talis est lex obligationis.“ De woorden talis est lex obligationis hebben dan niets te beteekenen. „Die lex obligationis kann nur sein: „an dich soll nach meinem Tode Titius zahlen, lass dir es von ihm versprechen.“ Darin liegt, dass Titius nun vorher zu zahlen nicht verpflichtet ist. Wenn schlechthin der Auftrag heist: „lass Dir von Titius versprechen“ so kann freilich Titius auch nach dem Tode des Mandanten noch zahlen, aber er kann auch schon vorher, wenn ihm beliebt, zahlen und eben so zur Zahlung angehalten werden. Der Tod des Mandanten ist dann für die Zahlung ganz gleichgültig, mit andern Worten: es fehlt die lex Obligationis. Paulus setzt aber eine lex Obligationis. Darnach kann kein Zweifel sein, dass die Florentinische Lesart allein die richtige ist.“ Hier schijnt eenige verwarring te heerschen, want Paulus leidt niets daaruit af, dat hij eerst na het overlijden ter betaling kan aangehouden worden, dus is de dood des mandanten ook hier voor de stipulatie en de betaling geheel onverschillig; de lex obligationis belet niet het vroeger betalen, dat zal wel de bedoeling zijn. De lex obligationis toch is haar inhoud, uit dien inhoud volgt dat hij altijd, voor en na den dood des

mandans betalen kan. Hiermede is echter niet aangetoond, dat de lezing van Cujacius, wat het tweede gedeelte betreft en waarop het hier vooral aankomt geheel onjuist is. Er is echter nog eene andere verklaring mogelijk, namelijk deze: Paulus wil met de woorden „*quia talis est lex obligationis,*” welligt te kennen geven, dat in de stipulatie „*quod Titio debes, post mortem Titii mihi dare promittis*” de schuldvernieuwing niet onder eene voorwaarde geschiedt, anders, wanneer zij zoo gesteld ware „*quod Titio debes, si moritur etc.*”, in welke de promittent te betalen belooft, wat hij Titius ten tijde van diens dood schuldig zal zijn. Dan toch heeft de schuldvernieuwing eerst tijdens het overlijden plaats en de schuldeischer kan dan intusschen nog uit zijne krachtige obligatio vorderen. De l. 36 D de rebus credit. (12. 1). L. 60 § 1 D. de cond. indeb. (12. 6) geven wel te kennen, dat de eerste schuldeischer hangende de voorwaarde eischende door exceptio gekeerd wordt; echter niet in dit geval, want hier is de voorwaarde, wanneer gij aan Titius iets ten tijde van zijn dood zult schuldig zijn; is voor dien tijd door Titius de betaling geind, dan valt niets te noveren; misschien wil Paulus deze beschouwing hier uitsluiten, hier heeft eene oogenblikkelijke novatio plaats gehad met eene tijdsbepaling

cum certum sit diem quandoque venturum, l. 8 § 6 D. de novat. Anders zoude dat: quia talis est lex obligationis wel overtollig zijn, want dat de schuldenaar uit zijne formeele belofte betalen moet en dus betalen kan is geene bijzondere lex obligationis. In het tweede gedeelte der wet heeft echter geene stipulatio met schuldvernieuwing plaats, maar ecne eenvoudige lastgeving om na overlijden te betalen; wanneer hier de schuldenaar voor den termijn betaalt, is niet geldig betaald, want dan is tegen de lastgeving betaald aan iemand, die geene order om te ontvangen had, en vooral kan dan niet tegen mijnen wil betaald worden, want ik heb het regt mijn mandaat te herroepen en de woorden *ei autem* geven juist de antithese van het geval *me invito* te kennen. Paulus zegt echter niet, dat de betaling post mortem gedaan ongeldig wezen zou, wanneer ik het mandaat niet heb terug genomen.

Dat Gajus iets anders zoude geleerd hebben en dat de lex 13 mandati in negatieven zamenhang zou gestaan hebben, is onwaarschijnlijk. Gajus III. 215 216 geeft veeleer het tegendeel te kennen. De adstipulator, die ten nadeele des schuldeischers kwijtschold, werd uit het tweede hoofdstuk der lex Aquilia gehouden: „sed id caveri non fuit necessarium cum actio man-

dati ad eam rem sufficeret". De adstipulator liet zich iets na den dood des schuldeischers beloven, § 117, en wanneer het mandatum na den dood uit te voeren niet geldig was dan zoude de actio mandati niet toereikend zijn; men kan toch niet zeggen, het mandaat is reeds uitgevoerd bij het leven des mandanten, namelijk het stipuleren van iets post mortem te betalen, want juist daaruit, dat de erfgenaam van den adstipulator geene actie heeft ¹⁾ (Gajus IV. 113), kan men opmaken, dat men in de handeling met den adstipulator een mandaat tot het *innen* heeft gezien, en het mandaat gaat op den erfgenaam des lasthebbers niet over. Bevatte het alleen de lastgeving, om schuldeischer door stipulatio te worden, dan was er geene reden voorhanden, waarom den erfgenaam de actie uit overeenkomst niet toekwam. Buitendien zouden de erfgenamen immers geene actio mandati tegen den adstipulator hebben, zij kunnen hem immers niet noodzaken te eischen wanneer zoodanig mandatum niet geldig is, of zal hun regt daarin bestaan, dat zij actione mandati eischen, dat de adstipulator hun geve, wat hij uit het mandaat heeft, te weten zijne actio uit de stipulatie met den schulde-

1) Verg. echter HUSCHKE, *Gaius* p. 110.

naar? Maar ook dan schijnt mij het *mandatum post mortem* niet uitgesloten, want wat kon de mandant van den *adstipulator* eischen? Dat hij hem de *actio* tegen den *promittent cedere*, dit geschiedt door lastgeving van na zijnen dood iets te doen; deze is echter volgens *Gajus* uitdrukkelijke bewoording nietig. De eigenlijke *actio mandati* begint dus eerst bij den erfgenaam en daarom kan men aannemen, dat het *mandatum post mortem* uit te voeren geldig is. *Gajus* schijnt in III 158 van eenen last aan den *procurator* gegeven te spreken: „*item si quid post mortem meam faciendum mandatur*” (*Huschke* meent, *faciendum mihi mandatur*, moet men lezen, *Gajus*, *Beiträge zur Kritik seiner Institutionen*, pag. 98). Geeft dit niet eenige aanwijzing dat hij den regel: *quia generaliter placuit ab heredis persona obligationem incipere non posse*, zoo algemeen niet aannam, wanneer de last gegeven was om na den dood des lastgevers iets te doen, anders was de constructie *post mortem meam faciendum mandem* veel natuurlijker. Dit is ook het gevoelen van *Mühlenbruch* in het vervolg op *Glücks Erläut. der Pandekt. XLIII. s. 398*. Het gezegde van *Dietzel s. 428*: „die Ansicht *Mühlenbruchs* durch jenes Dogma — *ab heredis persona obligationem incipere non posse* — sei nur dasjenige mandat, das erst

nach dem Tode des Mandatars ausgeführt werden soll, für nichtig erklärt, entbehrt ebenso jedes Grundes," is stellig te apodictisch. De verbindtenis om iets na zijnen dood te doen, sluit zich het naauwst aan die, om ten tijde van iemands dood te doen; nu is het wel denkelijk dat den mandant iets ten tijde van zijnen dood geschieden zal, hetwelk dan, daar de b. f. contractus van gedweëen aard zijn, ook uitgebreid kon worden op na den dood; maar men kan niet op zich nemen in het oogenblik van zijnen dood een negotium uit te voeren, dus liet zich hier op geene wijze eene uitbreiding op na den dood des lasthebbers denken, al wilde men de zaak met de meeste vrijheid behandelen.

L 9 § 3 D. de donat. (39 5).

Pomponius lib. 33 ad Sabinum zegt: „Donari non potest nisi quod ejus fit cui donatur." Op deze wonderbare uitspraak teekent Savigny ¹⁾ aan „neemt men deze woorden in dien zin, dat niemand eene vreemde zaak daardoor, dat hij haar wegschenkt aan haren eigenaar onttrekken kan, dan is de juistheid van dit gezegde niet te ontkennen, maar tevens is die

1) Savigny, Vermischte Schriften I. pag. 358.

regel zoo triviaal, dat hem een romeinsch regtsgeleerde naauwelijks kan opgesteld hebben." Ter verklaring neemt Savigny zijne toevlugt tot de *lex Cincia*. Volgens deze is bij de *res Mancipi* de *traditio* niet toereikende, maar er moet *mancipatio* of in *jure cessio* plaats hebben, dit zal echter alleen bij de grootere schenkingen gegolden hebben en de oorspronkelijke lezing zal dan zijn: „*Supra modum legis Cinciae donari non potest, nisi quod ejus fit cui donatur.*” Mijns inziens wordt hierdoor niets opgehelderd, want dan zegt Pomponius: boven de door de *lex Cincia* bepaalde hoeveelheid kan niets ten geschenke gegeven worden, tenzij dat de eigendom op den begiftigde overgaat, dat heet, de *mancipatio* of in *jure cessio* gebruikt is. Maar nu is het volgens Savigny onzeker, of niet de bepaling van het quantum ook gold bij schenkingen, door die plechtige wijzen van eigendomsoverdragt bewerkt, de waarschijnlijkheid is er voor. Ik vind echter het gezegde van Pomponius, al nemen wij de *Cincia* niet ter hulp, zoo triviaal niet „*nisi quod ejus fit*” beteekent immers niet noodzakelijk, dat het dadelijk des begiftigden worden moet, maar veeleer dat het van hem worden kan b. v. door *usucapio*; behoort de zaak echter reeds den begiftigde, dan kan zij van hem niet

worden en dan is de schenking niet mogelijk. Dat de schenking van eens anders zaak geldig is, blijkt reeds uit Vat. fragm. § 293, waar de schenking een fundus provincialis betreft, die in den eigendom des volks of des keizers is en eigenlijk den schenker niet behoort.

De schenking van eene res aliena, van welke de schenker civilis possessio had, van welke hij door verjaring de eigendom kon verkrijgen, is eene werkelijke schenking (l. 3 D. pro donato) en tusschen echtgenooten verboden, maar is de eigendom van den begiftigde en de schenker wist dit niet, dan zoude men kunnen twijfelen of er eene schenking voorhanden is, de regel echter: plus valet quod est in veritate, quam in opinione, zal er wel toe leiden hierin geene schenking te zien: heeft dus de man op deze wijze zijne vrouw hare zaak gegeven, dan kan hij niets terugischen, daar hier van geene verbodene schenking kan gesproken worden, daar hier geen eigendom kan overgedragen worden. Zoo reeds de Glossa: et sic casum hujus § 1. tribus modis, Primo ut ea res quae non fit, i. e. non potest fieri in bonis donatarii non possit donari, ut sacra vel religiosa. Volgens de lex Cincia kan de begiftigde de eigendom door verjaring verkrijgen, is dus ultra modum zonder mancipatio gegeven, dan wordt

de ontbrekende mancipatio door de usucapio aangevuld, Vat. fragm. § 293. Pomponius kon dan onmogelijk zoo gaaf weg zeggen, wat hem Savigny laat zeggen, en dan zou immers de ontbrekende traditio, al had de civile eigendomsoverdracht plaats gehad, nog in den weg staan.

Hetgeen Savigny voor de ontdekking der Vaticana fragmenta schreef, dat het bij schenking van eene vreemde zaak geheel verkeerd zou zijn te zeggen: dat de schenking „schlechthin ungültig” is, moeten wij nu ook bij schenking met vormverzuim zeggen, en dus zijne interpretatie opgeven.

L. 9, § 1 D. de jure dot. (23. 3.)

Ook de l. 9, § 1 D. de jure dot. wilde Savigny 1) uit de lex Cincia verklaren. Er zijn res mancipi gegeven, door eenvoudige overgifte, want mancipatio kan niet onder eene voorwaarde geschieden. De gever sterft, nu vervalt de gift, maar waren het res nec mancipi, dan zal de vervulde voorwaarde terugwerken; wegens begunstiging der dos geldt hetzelfde bij res mancipi. Deze interpretatie schijnt echter schip-

1) Vermischte Schriften I. p 375.

breuk te lijden aan de thans bekende regel: *morte Cincia removetur*, Vat. fragm. § 259, § 266, § 294. Wij zien uit deze plaatsen dat de erfgenaam alleen dan kon terugvragen, wanneer de schenker zijnen wil veranderd had, en geenzins, wanneer deze in de vrijgevighe bedoeling gebleven was. De slaven en het vee in § 259 zijn de geleverde *res mancipi*, wier *mancipatio* ontbrak, dus juist de *casus positie* van de *lex 9, § 1. D. de jure dotium*. Het is waar, hier wordt van eene conditionele schenking gesproken, maar door den dood valt het verbod van de *Cincia* weg, dus moest hier de beslissing van *l. 2 § 5 D. de donat.* gelden.

Met regt verwerpt Savigny de onderscheiding, die Cujacius maakt: in *l. 2 § 5 D. de donat.* was de voorwaarde voor de aanvaarding der erfenis vervuld, in *l. 9 § 2* echter eerst na deze. Want bij de aangenomene terugwerking der vervulde voorwaarde doet het immers niets ter zake wanneer deze vervulling plaats had. De verklaring dat in *l. 9 § 1 de jure dotium* de zaak aan een derde gegeven is, vindt in de wet geen steun, want de woorden „*an secutis nuptiis dotis esse incipiant*” sluiten haar uit; deze veronderstellen eene onmiddellijke verkrijging van de hoedanigheid van het huwelijksgoed en geenzins eene over-

gifte door den mandataris; ook de woorden „dominium ad maritum ipso jure transferri” verdragen zich niet goed met eenen mandataris. De lex is te uitvoerig om dezen, wanneer hij bestond, niet te noemen. Een wanhopige sprong zou het zijn, l. 2 § 5 van eene conditio resolutiva te verstaan, de schenking is zuiver geschied, het *tunc demum mea fiet* en *mea fiet* moest men verstaan: onherroepelijk, zoodat hier het vooroverlijden niets belet daar de overdracht reeds geschied is. In de l. 9, § 1 echter is het eene werkelijke conditio suspensiva, de eigendom is nog niet overgedragen en kan niet overgedragen worden zonder den wil van den erfgenaam, die nog dominus is. De terugwerking heeft bij regten plaats, maar niet bij feiten.

Dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur, wanneer het dicere of promittere onder eene voorwaarde gebeurde, dan is, existente conditione, van het begin af beloofd en de heres is gebonden, maar wanneer eene datio eerst bij de huwelijks-voltrekking zal plaats hebben, dan is het onmogelijk dat deze datio, het huwelijk gevolgd zijnde, vroeger zou plaats hebben, — het is hier niet het gewoone dos geven met eene conditio bij niet volgend huwelijk, maar het blijft voorloopig in den eigendom des gevers — eene obligatio des gevers is niet voor-

handen, dus geene verbindtenis, in welke de erfgenaam door terugwerking der voorwaarde opvolgen kan; daarom is het alleen de favor dotis, door welke hier de eigendom op den begiftigden man overgaat; de Cincia blijft er dus buiten. In lex 2 § 5 echter is zoodanige terugwerking uit den aard der afspraak niet uitgesloten.

Uit l. 8 D. de cond. c. data (12. 4), l. 80. 83. en l. 7. § 3 D. de jure dot. 23 : 3) blijkt, dat hij die de zaken gegeven heeft, vindicerend voor de huwelijksvoltrekking, met eene exceptio doli gekeerd wordt, dat de erfgenaam dien zelfden wil niet heeft, is niet te verwonderen, maar ook zijne vindicatio zal wel, voor het huwelijk voltrokken is, met de exceptio in factum gekeerd worden.

L. 27 en l. 32 D. de donat.

In beide fragmenten wordt van eene gedurende het leven toegekende vrije woning gehandeld. Papinianus kent in l. 27 daarom den erfgenaam het regt van herroeping niet toe omdat hier belooning voor gegeven onderwijs en opvoeding toegekend is, dus was het eenvoudige schenking, zou de habitatio kunnen herroepen worden, gelijk in l. 32 eod. Den grond dezer

beslissing vindt Savigny weer in de lex Cincia. De som van 200,000 sestertien was reeds, wanneer men de huurwaarde van de reeks jaren bij elkander telde, overschreden, dus ging het vervolg de geoorloofde schenking te boven, Vermischte Schriften, I, bl. 368.

Eene tweede verklaring uit de lex Cincia beproefde hij, System, IV, bl. 95. „Und selbst wenn es als eine solche (Schenkung) gemeint war, so war diese nach den Regeln der Lex Cincia nicht verbindlich, nämlich wegen der fehlenden Mancipation.“ De habitatio was niet door injure cessio daargesteld en uit dien hoofde stond de Cincia in den weg. De Cincia vergde tusschen niet uitgezonderde personen, wanneer het onroerend goed in Italië betrof, mancipatio, bij roerend goed, res Mancipi zijnde mancipatio en traditio, bij res nec Mancipi zijnde eenvoudige traditio, beide soorten moesten buitendien gedurende het grootste gedeelte van het jaar in bezit van den beschonkene geweest zijn. De habitatio is echter res nec Mancipi, daar alleen de servitutes praediorum rusticorum in Italico praedio tot de res Mancipi behooren, dus zoude men geen regt hebben, om hier de ontbrekende mancipatio in aanmerking te nemen. Of kunnen wij zoo redeneren: waar de wet mancipatio voorschrijft en als aequivalent in jure cessio,

dus waar eene civile handeling noodig is, moet deze plaats gehad hebben, al is de zaak zelve eene res nec Mancipi, te weten bij ususfructus, usus en habitatio en de servitutes praed. urban.

Puchta beroept zich op Vat. fragm. § 283: „Si uero usumfructum in eam, contra quam supplicas, contulisti, usumfructum a proprietate alienare non potuisti”. Hier wordt gezegd: het vruchtgebruik kan bij wijze van schenking niet gegeven worden, datzelfde geldt dus ook van de overige persoonlijke dienstbaarheden. Zijne redenering zullen wij wel aldus in te vullen hebben: bij res Mancipi moet Mancipatio plaats hebben, bij nec Mancipi traditio, de in jure cessio helpt dus niet. De daarstelling van ususfructus en usus door traditio is niet mogelijk, *de juris quasi traditio* is immers geene traditio, dus kan aan de lex Cincia hierbij niet voldaan worden. Uit l. 20. D. de Servit (8. 1) zien wij, dat Labeo bij de via en overige landelijke erf dienstbaarheden de *juris vacua traditio* niet toeliet, stellig was deze 200 jaren vroeger nog minder aangenomen, en men bleef, wat de lex Cincia betreft, bij het verbod staan, ook nog nadat de *juris quasi traditio* algemeen aangenomen werd.

De l. 66. 78 D. de jure dot. (23. 3), l. 57 solut. matr. (24. 3) bewijzen niet tegen Puchta's

opvatting, omdat hier van de *dos* gehandeld wordt, en de *favor dotium* kan reeds vroeg in dit geval eene uitzondering op de *lex Cincia* gemaakt hebben. Savigny schijnt in het System de meening, dat hier de schenking nictig is, omdat de som van de geschonken huurpenningen bij elkander gerekend het bedrag der *Cincia* te boven gaat, opgegeven te hebben, en ik geloof te regt, want het is niet waarschijnlijk, dat hier de huurpenningen anders behandeld zullen zijn dan de vruchten, en deze worden niet teruggevorderd, wanneer een landgoed van grootere waarde gegeven is, omdat de jaarlijksche ontvangst der vruchten, zooals Savigny zegt, zich in eene reeks van kleine schenkingen oplost. Al deze uitleggingen echter worden door den regel: *Cincia morte removetur*, uitgesloten. Wij weten wel niet, welke uitzonderingen deze regel had, en die zal hij wel gehad hebben. De ontbrekende *mancipatio* hindert evenwel niets wanneer de gever gestorven is, dus kunnen wij ons niet volgens Puchta op § 283 V. Fr. beroepen. Wegens V. Fr. § 293 ook niet met Savigny op de ontbrekende *in jure cessio*; in het algemeen is het gevaarlijk, uit eene onbekende uitzondering de opheldering te nemen. Ook hier schijnen wij gedwongen te zijn, om de *lex Cincia* vaarwel te zeggen; wij moeten daarom evenwel

niet zeggen: de habitatio kan de erfgenaam willekeurig terugnemen, zooals Mackeldeij § 284 zegt; veeleer was hier de habitatio niet als jus in re gegeven, gelijk Böcking, Pandect. p. 269 nota 23. „Die habitatio als obligatorisches Verhältniss gehört nicht hierbei, l. 27, l. 32. D. de donat.” In het ontbreken der mancipatie en de bepalingen der Lex Cincia zoekt Elvers, röm. Servitutenlehre, p. 627 weder de oplossing. Bij Justinianus zou men dan deze plaatsen moeten verstaan bij schenkingen ter waarde van meer dan 500 solidi, v. Buchholtz Versuche, p. 170.

L. 4. D. de religiosis. (11. 7.).

De l. 4. D. de religiosis schijnt geenzins met de gewone leer van de res religiosa over een te stemmen. Wie een doode op zijn eigen bodem begraaft, maakt die plaats tot een locus religiosus, wanneer echter de erfgenaam voor de aanvaarding der erfenis of ieder ander den overledene op eigen bodem begraaft, dan wordt deze niet religiosus, gelijk uit de antithesis duidelijk volgt: „sed tunc locus fit religiosus, quum de functi fuit” dus geenzins wanneer hij van den erfgenaam of in het algemeen van hem is, die begraaft.

Van waar deze beperking, en waarom mag

de eigenaar zijne zaak niet tot eene res religiosa maken? Het antwoord geeft Gajus II. 6, waar wij eene volledige bepaling van res religiosa vinden; „religiosum vero nostra voluntate facimus, mortuum inferentes in locum nostrum, si modo ejus mortui funus ad nos pertineat.” Wie nu het regt van begraven heeft, zegt l. 14 § 17. D. de religiosis: „datur autem haec actio adversus eos, ad quos funus pertinet, utputa adversus heredem, bonorumve possessorem ceterosque successores.” Zoolang dus de erfgenaam niet aanvaard heeft, kan hij ook niet als heres of successor beschouwd worden, dus ook niet, in het zijne den erflater begravend, den locus tot een religiosus maken, daar men nog niet zeggen kan, dat hij tot de begrafenis verplicht of bevoegd was. Zoo wordt ook in de l. 2 § 9. eod. den verpander verboden, om aan een ander het begraven te vergunnen, en van het begraven der nabestaanden gesproken. Anderen te begraven wordt niet verboden, daar hier door de locus niet religiosus wordt, omdat hij tot deze begrafenis niet verplicht is.

De woorden van Ulpianus „naturaliter enim ad mortuum videtur pertinere locus in quem infertur” schijnen te beteekenen; eigenlijk behoort de plaats, in welke iemand begraven is, den doode, alhoewel hij in den grond van

een ander begraven is; — maar wegens de ratio civilis moet men het tegendeel aannemen, want men moet niet tegen zijn wil van het zijne beroofd worden. Deze civilis ratio valt weg, wanneer iemand in zijn eigen grond en bodem begraven wordt en dan heeft zulk eene naturalis ratio hare volle werking, het is een locus religiosus geworden omdat er in begraven is. Dezelfde naturalis ratio bewerkt ook, dat het er dan niets toe doet, dat de begravenende nog geen regt had het te doen, want de andere oorzaak, dat het een vreemde niet moet vrijstaan het lijk in vreemden bodem te begraven en zoo aan de familie en erfgenamen te onttrekken, — valt weg wanneer de erflater in het zijne begraven is, l. 14 § 30 eod. „de suo enim expedit mortuos funerari” misschien ook *in suo*. Zoo schijnt ook Callistratus in de l. 41. D. eod. gedacht te hebben, want de overledene mede-eigenaar was immers voor een deel eigenaar en wordt zoo in het zijne begraven. De reden kan immers niet zijn „ne insepulta cadavera jacerent,” want dan behoefde de plaats nog geen locus religiosus te worden en het begraven was dan reeds genoeg, als in l. 43 eod.

In de l. 4 wordt van een legatum per vindicationem gesproken, in de l. 53 § 7. D. de legat. I (30) van een legatum per damnationem,

want in laatstgenoemde plaats wordt de locus religiosus, alhoewel de erfgenaam een ander als den erflater er in begraaft, in tegendeel in de l. 4. de relig. slechts dan, wanneer de erflater er in begraven wordt en deze niet even goed in eene andere plaats kan begraven worden.

De bijvoeging: *etiamsi in legatum locum sit illatus ab herede*, is geenzins overtollig, want zoolang de erfenis niet aanvaard is, hebben de legatarissen geen eigendom verkregen, en het is onverschillig of de erfgenaam of een vreemde hem in deze plaats of in een ander tot de erfenis behoorend oord begraaft, zoodra echter de erfenis aangenomen is, is ook een tot begraven regthebbende erfgenaam voorhanden en hebben de legatarissen de eigendom van de gelegateerde zaak verkregen (Gajus II 195), zoodat een vreemde deze plaats niet meer tot een locus religiosus kan maken.

L. 81. § 4. de legat. I. (30.)

Gewoonlijk wordt ter wegneming der antinomie tusschen l. 81. § 4 en l. 86. § 1 D. de legat. I. gezegd, dat de eerste van een legatum per vindicationem, de tweede van een per damnationem handelt.

Zal volgende vereeniging mogelijk zijn?

In l. 81 § 4. wordt niet gezegd, dat de legataris slechts vijf twaalfden ontvangt, maar dat hij met de rei vindicatio niet meer eischen kan, de overige zeven twaalfden kan hij dus met de actio ex testamento in personam invorderen. Dan is in l. 81 § 4 D. de legat. I. niet gezegd, dat de met het legaat bezwaarde erfgenaam toch slechts naar het bedrag van zijne erfportie betalen zal, maar dan kan de geheele zaak van hem gevorderd worden zooals *Macvius* in l. 86 § 1. eod. de geheele waarde van den gelegateerden slaaf uitbetalen moest.

Het *Scutum Neronianum* schijnt hier van toepassing te zijn geweest, daar ten opzichte van de zeven twaalfden in den gelegateerden slaaf de op vijf twaalfden benoemde erfgenamen eene res aliena geven moesten. Zij moesten den *Septunx* van hunne mede erfgenamen verkrijgen om aan hunne verplichting te kunnen voldoen. Dat men zich niet gestreng aan het *quae ejus nunquam fuerit*, *Gajus* II. 197, hield, weten wij uit *Gaj.* II. 218. *Julianus* (uit wiens lib. 32. Dig. deze l. 81 genomen is) liet het aan een niet erfgenaam gemaakte *legatum per praeceptionem* gelden, door zich te beroepen op het *Scutum Neronianum*, alhoewel het een in de erfenis bevat voorwerp betrof. L. 33 de legat. I. kan oorspronkelijk ook van zulk een geval ge-

handeld hebben, waar tevens meerdere legatarii waren, — hoe zal anders de een met de actio in rem, de ander met die in personam kunnen optreden? Zonder twijfel is deze lex geïnterpoleerd, maar of ook de woorden in het begin „si pluribus eadem res legata fuerit, si quidem conjunctim, etiamsi alter vindicet, alter ex testamento agat, non plus, quam partem habet is, qui ex testamento agat” is te betwijfelen daar de interpolatiën gewoonlijk uit de behoefte om de plaatsen met de latere veranderingen overeen te doen stemmen, voortkomen. De bedoeling van Paulus in dit fragment was voorzeker om aan te toonen, dat, wanneer een legatum per vindicationem als een per damnationem geldig was, niettemin wanneer het separatim gemaakt was, ieder legataris slechts een gedeelte kreeg en niet het geheel, gelijk bij een werkelijk legatum per damnationem, Gajus II 205. Hiervoor is nu de inlassching van de actio in rem geheel overbodig, dus was zij waarschijnlijk bij Paulus genoemd. De mocijelijkheid in l. 84 in f. en l. 85 de legat I. laat zich echter op deze wijs niet verhelpen. Hiertegen strijdt Paulus niet, Rec. S. III. 6. § 2: „Ante heredis institutionem legari non potest; inter medias heredum institutiones, sive uterque adeat, potest; interdum dimidium, interdum totum debetur, dimidium si per vin-

dicationem legatum sit, totum si per damnationem," want het blijkt niet dat Paulus datzelfde zou gezegd hebben, wanneer de eerste erfgenaam speciaal met het legatum per vindicationem bezwaard was (si ab eo nominatim legatum est), gelijk in onze l. 81. § 4.

Zoude deze interpretatie voor het classieke recht niet toereikend zijn en volgens dit werkelijk het legatum per vindicationem slechts in verhouding tot het erfdeel des voor anderen bezwaarden erfgenaams door den legataris verkregen worden, dan schijnt de lex 81 § 4 de legat. I. althans in het justinianeische recht op die wijze verklaard te moeten worden. Het verschil van vorm is nu opgeheven, het legaat per vindicationem vat dat per damnationem in zich, dus is op iedere wijze het geheel als per damnationem gemaakt, te voldoen; alleen de rei vindicatio kan tegen den op vijf twaalfden benoemden erfgenaam slechts tot deze hoeveelheid des legaats gaan, daar de overige zeven twaalfden in het eigendom der met het legaat niet belaste erfgenamen zijn; vergel. l. 58 § 3. D. ad Scutum Trebellianum (36. 1) „praediorum autem alia portio non nisi a coherede, qui dominium habet, accipitur."

L. 25. § 4. D. de probat. I. XXII. 3.

Savigny, Obligationenrecht II S. 251—265.

De van Liebe ontwikkelde leer, dat de stipulatie slechts door eene buiten haar liggende, afzonderlijk bewijsbare causa volgendig wordt, schijnt reeds door Schulting ad Pauli S. R. V. 7 n. 2 zeer duidelijk uitgesproken, in de woorden „Non scilicet in stipulationibus sola nos verba valide obligant, non magis quam, ubi de dominio transferendo agitur, sola sufficit traditio, sed quemadmodum traditio ut dominium conciliet, justa causa sive titulo opus est l. 31. D. de acqui. rer. dom. (vergelijk Savigny bl. 255). *ita ut stipulatio obliget, subesse debet obligatio aliqua alia vel obligandi causa.*”

Ter ondersteuning van dit gevoelen beroept men zich (vergel. Savigny, bl. 264) op l. 25 § 4. D. de probat. (22. 3) die mijn inziens, al is zij ook niet geïnterpoleerd, in deze kwestie niets ter zake doen kan. Hoe kan men namelijk uit de bij de cautio indiscreta ontkende bewijskracht eenig gevolg trekken voor de causa stipulationis? Was in het geschrift de oorzaak der schuld uitgedrukt, zoodat hij honderd uit eene stipulatio schuldig is, dan levert deze schuld-bekendtnis toereikend bewijs, zonder dat wijders eene causa stipulationis of eene andere

verbindtenis daarbij behoeft genoemd te worden. De vraag of de l. 25. § 4 D. de probat. geinterpoleerd is, staat dus met de leer van de *causa stipulationis* in geen Zusammenhang, en zoo neemt Schulting, die deze noodig acht, toch t. a. p. eene interpolatie aan.

Wat heet *cautio exposita*, *cautionem conscribere* in l. 25 § 4? Toch wel niets anders dan een schuldbewijs geven, zooals in l. 24 D. de pecun. const. (13. 5) „*quaero, au Lucius Titius in locum pupillorum hac cautione reus successerit,*” en l. 47 § 1. D. de pactis (2. 14) waar de woorden „*si quod instrumentum a te emissum est*” omschreven worden „*omnes cautiones ex quocunq; contractu.*” In l. 15 § 1 D. de pign. (20. 1) waarvan de hypotheek, een *pactum praetorium*, gehandeld wordt, heet het „*quae quotidie inseri solet. cautionibus,*” L. 40. D. de minor. (4. 4). „*cautio quasi pecuniae creditae.*” l. 29. D. de oblig. et act. (44. 7.) „*in cautione pecuniae creditae.*”. Het woord *cautio* geeft dus geenzins een schuldbewijs van een *stipulatio* te kennen, en er bestaat derhalve geene rede om in l. 25 § 4 de probat. het woord *cautio exposita* in eenen engeren zin te nemen.

Paulus gebruikt hier viermaal het woord *cautio*; wanneer hij van eene *stipulatio* handelde, was dan niet „*compelli debitum esse ostendere,*

quod in stipulationem deduxit" een veel natuurlijker spreekwijs?

L. 13. § 3. de acceptil. (XLVI. 3.)

De l. 13. § 3. D. de acceptil. heeft Keller op eene zeer schrandere wijze verklaard; door de *condictio incerti* wordt het vruchtgebruik geëischt, dat wil zeggen, die het beloofd heeft, wordt tot de waarde van hetzelfde veroordeeld. Is nu eene kwijtschelding voor den *usus* gegeven, dan zal de regter den schuldenaar tot het verschil der waarde van den *usus* en *usus fructus* veroordeelen, maar geenszins zegt dan hier de regtsgeleerde, dat hier een *fructus sine usu* daargesteld wordt. Vangerow *Leitfaden* § 349 in f. komt tegen deze verklaring op; hij meent dat hetzelfde rekenvoorbeeld, hetwelk Keller tot beslissing in den § 3 aanneemt, ook toepasselijk moet zijn, wanneer iemand zich eene *via* heeft laten beloven (l. 13. § 1. eod.) en dan eene *acceptilatio* van den *iter* of *actus* plaats heeft, of wanneer de *stipulatio* een *fundus* bevat, de kwijtschelding den *usufructus* van dezen *fundus* betreft. Maar is deze tegenwerping wel gegrond? In genoemde *lex* § 2. heet het „*vel totum vel partem debet accepto facere*”, de vraag is dus of de *iter* voor een deel der *via*

en ususfructus voor een deel des erfs gehouden werd? Deze l. § 3. toont, dat men het niet deed; alhoewel het vruchtgebruik dikwijls als een stuk der zaak beschouwd werd, zegt toch l. 66. § 6. D. de legat. II. 31 „*etsi in jure non parte consistit,*” het is dus geen deel der zaak, en daarom is de kwijtschelding ongeldig en dus kan het rekenvoorbeeld hier geen plaats hebben. Dat men den *iter* niet als een deel van de *via* beschouwde ligt wel daarin, dat de servitudes praediorum ondeelbaar waren (volgens het gezegde van Pomponius: „*et servitudes dividi non possunt, nam earum usus ita connexus est, ut qui eum partiatur, naturam ejus corrumpat.*”) en men kan dus de *iter* of *actus* uit de *via* niet opheffen. De ususfructus echter is deelbaar, men kon dus welligt den usus als een deel van den ususfructus beschouwen, waartoe het woord zelf de eerste aanleiding biedt en men kon zoo de *acceptilatio* van den usus even goed toelaten als van den halven ususfructus. In Kellers uitlegging is echter het hoofdpunt, dat de ususfructus met de *condictio incerti* gevorderd wordt. De *via* is eene *res certa* gelijk ook het erf, dus moet men de *condictio triticaria* gebruiken en niet de *cond. incerti*; eene *via* zonder *iter* kan men even weinig vragen als een ususfructus zonder usus. De *condictio triticaria* kan dus na

deze gedeeltelijke kwijtschelding niet toegelaten worden, en de uitweg door de *condictio incerti* valt hier weg. De § 1. schijnt dus Kellers interpretatie niet in den weg te staan. Kunnen de woorden *cum possit usus sine fructu constitui* niet beteekenen: de gedeeltelijke kwijtschelding is hier toegelaten, omdat zij een voordeel vergunt, de schuldenaar kan nu, zonder tot schadevergoeding gehouden te zijn (l. 15. § 7. D. de *ususfructu*), den *usus* aan een ander geven en dan den *ususfructus* aan zijn oorspronkelijken schuldeischer, die dan, zoolang de *usuarius* leeft, wat het genot betreft, slechts de overschietende *fructus* heeft. Zoo meen ik de vroegere verklaring van P u c h t a, dat de schuldenaar eigenaar na de kwijtschelding zelfs als *usuarius* beschouwd wordt, te moeten wijzigen, daar het *sua res nemini servit*, dan niet in den weg staat. Heeft hij echter uit de *via den iter* kwijtgescholden, dan is hierin voor den schuldenaar geen voordeel gelegen, daar hij buitendien een ander de *iter* of *actus* kon geven, en de *via* ook niet indirect zonder *iter* kon daargesteld worden. Heeft de schuldenaar eerst den *ususfructus* daargesteld, dan kan hij den *usus* niet meer een ander constitueren, wil hij dus van de *acceptilatio* voordeel genieten, moet hij eerst den *usus* een ander cederen. Men kan met de

condictio incerti niet het onmogelijke vragen, in onze § 3 vraagt hij den ususfructus — niet deducto — maar constituto usu, ten voordeele van een ander, wanneer namelijk de schuldenaar van zijne bevoegdheid gebruik gemaakt heeft. De via sine itinere kan niet gegeven, dus ook niet geëischt worden, de veroordeeling tot de aestimatio van iets, dat niet bestaat, is niet mogelijk, zoo komen wij in de hoofdzaak tot de Glossa terug „sed potes dicere, quod valet haec remissio, et tu proprietarius jam possis alii dare usum, et ego habeo commoditatem usus cum fructu, si supersit aliquid, alias non, ut de usu et habit l. fundi et de usufruct. l. si alii.

Na het einde van den usus zal de usufructuarius altijd het vol genot hebben. l. 5 § 2 usufr. q. c. (7. 9.)

STELLINGEN.

I.

Eene regeling van den arbeid, zooals de socialisten willen, is volstrekt af te keuren.

II.

Het absenteïsme is evenzeer in strijd met de belangen der maatschappij als met de zedelijke verpligting van den grondeigenaar jegens zijne onderhoorigen.

III.

De verdeeling van den grond in uitgestrekte landgoederen, is voor de algemeene welvaart nadeeliger als de versnippering van den grond.

IV.

Eene eenvoudige sommatie is niet toereikende om eene voor 1 Octbr. 38 begonnene verjaring te stuiten,

V.

Art. 501 B. W. is ook toepasselijk op hem, wiens curatele niet gevraagd is.

VI.

De beschrijving, volgens art. 533 B. W. op te maken, moet notariëel zijn.

VII.

Den bezwaarden erfgenaam, die van het stellen van zekerheid bevrijd is, kan door vonnis het vruchtgebruik niet ontnomen worden.

VIII.

De kantoor- en andere bedienden van de kooplieden, die weigeren den regter-commissaris inlichtingen te geven, vallen niet onder art. 116 en 117 B. Rv.

IX.

Ingeval van faillietverklaring na overlijden kunnen de erfgenamen een accord aanbieden.

X.

De schuldeischers zijn niet gehouden, hetgeen het hun geabandonneerd schip meer bedraagt dan de schulden, den eigenaar terug te geven.

XI.

Als een wissel aan order getrokken zonder bijvoeging van order geëndosseerd is, mag de wissel niet verder geëndosseerd worden.

XII.

Er schijnt geen toereikende grond voor de acceptatie ter eere van de endossanten te bestaan.

XIII.

De legatarissen kunnen van art. 4 n°. 6 B. Rv. gebruik maken.

XIV.

Non facio cum Kritz Pandectenrecht I. 173
fidejussores diversis temporibus acceptos bene-
ficio divisionis non uti posse.

XV.

Nulla antinomia inter l. 12 D. de re jud. et
l. 69 de rei vind.

XVI.

Twee kamers der nationale vertegenwoordi-
ging verdienen in de constitutionele monarchie
de voorkeur.

XVII.

Provincie noch gemeente is gehouden de ge-
bouwen voor de teregtzittingen der hoven en
regtbanken te stichten of te onderhouden.

XVIII.

De Code Pénal voorziet niet toereikende tegen
het misbruik bij de uitoefening van staatkun-
dige regten.

XIX.

Het behoud der doodstraf strookt kwalijk met den vooruitgang der verlichting en beschaving.

XX.

Art. 226 Strafv. vereischt geene schriftelijke volmagt zooals de Bosch Kemper leert III. p. 28.

XXI.

De geneesheer mag de perforatie niet gebruiken, wanneer de moeder de keizersnede verkiest.

XIX

The history of the ...
of the ...

XX

The ...
of the ...

XXI

The ...
of the ...